

10. Kruhlyanko, A.V. (2018). Efficiency of strategic management of the enterprise as a prerequisite for the success of its integration into the processes of cross-border cooperation. Suchasnyy stan ta perspektyvy rozvytku turyzmu. Materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi 2-4 travnya 2018 roku, Chernivtsi — Suchava [Current situation and prospects of tourism development. Materials of the International scientific and practical conference, Chernivtsi-Suchava, May 2-4 2018], Chernivtsi [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 01.03.2020 р

УДК 330.338

JEL Classification M 21

DOI 10.33111/EE.2020.44.MarchenkoV

V. Marchenko

*Doctor of Economics, Professor,
Department of Economics and
Entrepreneurship
National Technical University of
Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic
Institute”*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4756-3703>

В.М. Марченко

*д.е.н., професор кафедри
економіки та підприємництва
«Національного технічного
університету України
«Київський політехнічний
інститут імені Ігоря
Сікорського»*

КАПІТАЛІЗАЦІЯ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

АНОТАЦІЯ. Ідентифіковано два концептуальні підходи до формування системи економічної безпеки: 1) система попередження та раннього реагування на основі вхідних сигналів про загрози, небезпеки та ризики; 2) система реагування на небезпеки та ризики у разі їх негативного впливу на результати діяльності підприємства. У статті здійснено виокремлення базових характеристик ідентифікованих концептуальних підходів до формування системи економічної безпеки. Обрані характеристики порівняння дозволили виявити різні цільові орієнтири та, відповідно, різні підходи до їх практичної реалізації, та різну властивість капіталізації в забезпеченні стану економічної безпеки. На основі узагальнення практичного досвіду функціонування системи економічної безпеки підприємств різних видів економічної діяльності виявлено нелінійну залежність капіталізації та стану економічної безпеки підприємства.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: економічна безпека, капіталізація, система, регування, додана вартість

CAPITALIZATION IN THE SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE

ANNOTATION. Based on the generalization of existing interpretations of the concept of "economic security", it was found that economic security is a state of protection of the enterprise from external and internal threats, dangers and risks, conditions of safe operation and development, state of resource use and business opportunities. According to these interpretations two conceptual approaches to the formation of the economic security system have been identified: 1) a system of warning and early response based on input signals about threats, dangers and risks; 2) a system of response to hazards and risks in case of their negative impact on the results of the enterprise.

The article highlights the basic characteristics of the identified conceptual approaches to the formation of the economic security system, which revealed the key differences and advantages of each of them. Selected characteristics of the comparison (input response indicators, control objects, initial results of economic security system management, economic security management methodology, system purpose, tools, place of resources in the system, place of capitalization in the system) allowed to identify different targets and, accordingly, different approaches to their practical implementation, and different properties of capitalization in ensuring the state of economic security.

Based on the generalization of practical experience of the economic security system of enterprises of different types of economic activity, a nonlinear dependence of capitalization and the state of economic security of the enterprise is revealed. It is revealed that, depending on features of economic activity of the enterprise and the size of probable losses in case of occurrence of risks, reduction of the sizes of capitalization reduces losses of the enterprise.

KEY WORDS: economic security, capitalization, system, response, added value

Вступ. Розвиток економіки незалежної України супроводжувався розвитком видів і ускладненням форм економічних небезпек і загроз. Так, період роздержавлення та масової приватизації державного майна був пов'язаний зі зростанням організаційної нестійкості та нестабільності функціонування всього економічного механізму, що було зумовлено як наслідком впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, так і виступало своєрідною загрозою для подальших періодів розвитку економіки. Основними загрозами для даного періоду розвитку економіки стало руйнування господарських взаємозв'язків між суб'єктами та економічна дезінтеграція,

які супроводжувалися втратою економічного потенціалу як підприємств, так і економіки країни в цілому.

В умовах відсутності ефективного економічного та правового механізму державного контролю та регулювання за процесами становлення ринкових елементів господарювання в економіці України почали з'являтися негативні процеси та явища, які засвідчували про зростання небезпеки економічної діяльності підприємств, а відповідно і держави. Так, у середині 90-х років слабкість правової та судової систем стала причиною появи рекету, який у словнику іншомовних слів трактується як великий шантаж, здирство шляхом залякування чи грубого насильства й фізичної розправи. На сьогодні підприємствами постали перед усе зростаючими загрозами, які викликані глобальними, макроекономічними, регіональними та мікроекономічними тенденціями розвитку. Окрім того, все більший вплив на стан економічної безпеки підприємств виявляють економічні інтереси власників, особливо в частині пропорцій розподілу доданої вартості.

В таких умовах зростає увага до побудови системи економічної безпеки, здатної передбачати, виявляти, оцінювати ризики та управляти ресурсами з мінімальними ризиками їх втрат.

Реалізація даного завдання супроводжується необхідністю систематизації знань і наукових підходів до формування систем економічної безпеки, здатних забезпечити стійкість діяльності підприємств в умовах невизначеного впливу зовнішнього середовища.

Постановка завдання. Велика чисельність існуючих наукових праць з проблематики економічної безпеки свідчить як про актуальність, так і про не вирішеність основних наукових проблем у системі знань про економічну безпеку [1-7]. На сьогодні не вирішеними залишаються питання узагальнення та систематизації існуючих наукових і практичних підходів до формування систем економічної безпеки, дослідження властивостей, які обумовлюють їх видові відмінності.

У сучасних умовах змінилося як розуміння, так і роль категорії капіталізації у забезпеченні потреб розвитку підприємства та у формуванні системи його економічної безпеки. Окрім того, залежно від виду економічної діяльності підприємства, капіталізація демонструє нелінійну залежність зі станом його економічної безпеки.

Спираючись на результати наукового пошуку, які мають місце в науковій літературі, потребують подальшого розвитку концептуальні підходи до формування системи економічної безпеки та

дослідження впливу процесів капіталізації на стан економічної безпеки підприємства.

Мета статті полягає в узагальненні наукових підходів до формування систем економічної безпеки, виокремлення їх властивостей, що дозволяє ідентифікувати базові концептуальні відмінності при їх побудові.

Результати. Поняття «економічна безпека» стійко ввійшло в науковий обіг і стало предметом багатьох наукових досліджень. Як сфера практичної діяльності економічна безпека виникла з часу появи економічного інтересу. Потреба забезпечення від загроз реалізації економічного інтересу суб'єкту діяльності обумовило необхідність формування комплексу заходів щодо захисту об'єкту діяльності від ймовірних втрат.

На сьогодні в економічній літературі змістовна сутність поняття економічної безпеки трактується як:

1) «стан захищеності підприємства від негативного впливу дестабілізуючих факторів, при якому забезпечується *стабільне його функціонування, реалізація основних комерційних інтересів* у даний час і в майбутньому» [8, с. 157];

2) стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації і технологій, техніки та устаткування, прав) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найефективніше їхнє використання для *стабільного функціонування* та динамічного науково технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам) [7];

3) комплексна система захисту економічних інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, створювану і регульовану шляхом здійснення комплексу заходів, спрямованих на підтримку *стійкості функціонування і можливості розвитку підприємства* як незалежного функціонуючого суб'єкта [1];

4) «економічна категорія, яка характеризує умови функціонування підприємства не контрольовані або контрольовані ним, що забезпечують йому певний *рівень стабільності та стійкості*, можливість самореалізації та розширеного самовідтворення шляхом протистояння зовнішнім загрозам і запобігання внутрішнім при наявності відповідних ресурсів» [5, с. 44];

5) стан ресурсів та підприємницьких можливостей, що забезпечує, за умови ефективного управління ними, високий рівень захисту інтересів суб'єктів господарювання від негативного впливу наявних і потенційних загроз на процес їх задоволення, та дозволяє досягти мети їх створення [6];

б) сукупність чинників, які забезпечують *незалежність, стійкість, здатність до прогресу* в умовах дестабілізуючих чинників [2].

Наведені трактування сутності економічної безпеки засвідчують майбутню різнобічність підходів до формування системи забезпечення стану безпеки реалізації системи економічних відносин, які виникають у процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання вироблених товарів та послуг. Так, відповідно до представлених трактувань, система економічної безпеки базується на основі двох концептуальних підходів до її формування:

1) Система виявлення та попередження загроз, небезпек і ризиків та управління ризику, яка базується на ідентифікації сукупності потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз і розробки способів захищеності підприємства (його економічних інтересів, ресурсів, підприємницьких можливостей та умов функціонування) від небезпек і ризиків, що, в свою чергу, є запорукою стійкості, стабільності та розвитку суб'єкту господарювання (рис. 1).

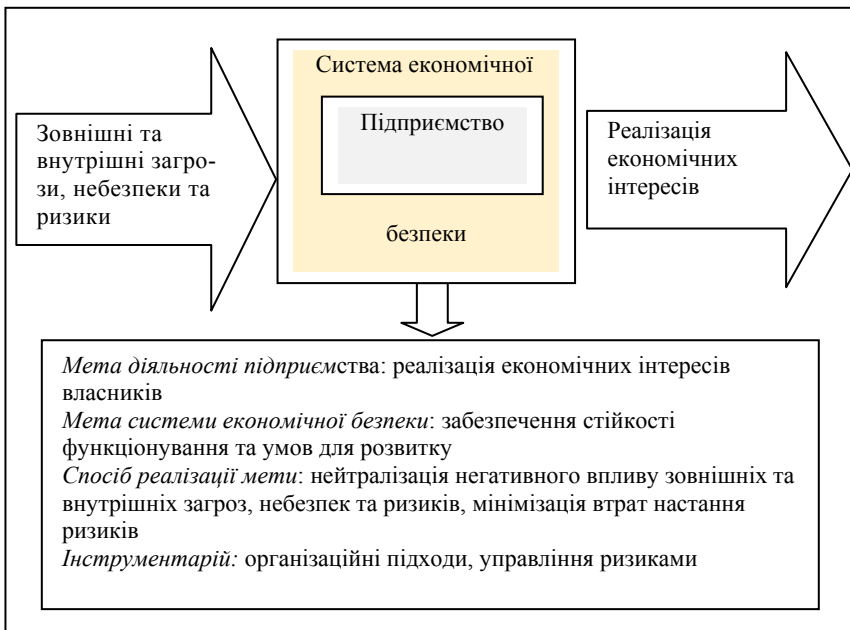

Рис. 1. Логічна послідовний дій формування системи економічної безпеки на основі підходу раннього попередження та раннього реагування на загрози, небезпеки та ризики

2) Система моніторингу результативності діяльності підприємства та управління нею шляхом управління ресурсним потенціалом підприємства та підприємницькими можливостями розвитку. При цьому стан використання потенціалу підприємства розглядається в якості індикатора системи протидії небезпекам і загрозам. Відповідно до даного підходу стан економічної безпеки визначається на основі реалізації результативного підходу до її оцінювання. Система управління економічною безпекою базується на виявленні наслідків низької ефективності використання ресурсів і можливостей розвитку та відповідних змін з метою забезпечення ефективності використання ресурсів (рис. 2).

Рис. 2. Логічна послідовний дій формування системи економічної безпеки на основі підходу реагування за результатами

Отже, узагальнюючи науковий підхід, який лежить в основі практичної реалізації концепцій побудови системи економічної безпеки, можна констатувати, що сьогодні економічна безпека базується переважно на двох підходах: 1) система попередження та раннього реагування на основі вхідних сигналів про загрози, небезпеки та ризики; 2) система реагування на небезпеки та ризики у разі їх негативного впливу на результати діяльності.

Виявлені підходи до формування системи економічної безпеки мають різні характеристики, володіють низкою переваг і недоліків застосування. Так, вхідними індикаторами для системи попередження та раннього реагування на небезпеки та ризики є прогнозовані зміни стійкості факторів, які впливають на діяльність підприємства, а як наслідок і на реалізацію економічних інтересів власників. При цьому під стійкістю розуміється незмінність структури, кількості та якості внутрішніх і зовнішніх факторів впливу на забезпечення поточної функціональності та майбутнього розвитку. Методичний апарат прогнозування поведінки фактору впливу, залежно від природи його походження (суб'єктивний, об'єктивний, людський, матеріальний, нематеріальний, грошовий тощо), складається із сукупності евристичних і математичних методів.

У системі реагування за результатами вхідними індикаторами її запуску є показники використання потенціалу підприємства. Відхилення фактичного стану використання ресурсів від потенційно можливого свідчить про наявність загроз, небезпек і ризиків, які виникають в окремих видах ресурсів, і які перешкоджають реалізації всього ресурсного потенціалу.

Вихідними результатами управління системою економічної безпекою, яка орієнтована на попередження та раннє реагування на загрози, небезпеки та ризики, є стійкість функціонування та розвитку підприємства, що відповідає основоположному принципу формування стану безпеки, який виражається в наступній залежності: стійкість фактору впливу забезпечує стійкість діяльності підприємства. У системі, яка спрямована на реагування на небезпеки та ризики у разі їх негативного впливу на результати діяльності, основними вихідними параметрами об'єктів захисту є їх ефективне використання, яке дозволяє реалізувати економічні інтереси власників.

Методологія управління системою економічної безпеки, яка орієнтована на попередження та раннє реагування на загрози, небезпеки та ризики, базується здебільшого на методології управління ризиками. В контексті даного дослідження принагідно акцентувати увагу на уточненні сутності понять «загроза», «небезпека» та «ризик» і визначенні їх місця в системі економічної безпеки. На основі теоретичного узагальнення наукових трактувань даних понять, які мають місце в науковій літературі, варто відзначити точність формулювання та їх логічну упорядкованість, представлену Даніловою Е.І. [4]. Автор трактує загрозу як «зовнішні та внутрішні тенденції, обставини

та події, які потенційно можуть призвести до небезпеки, небезпеку як реальну чітко виражену форму загрози, що має негативний вплив на діяльність підприємства, ризик як оцінену ймовірність небезпеки та її негативних наслідків» [4, с. 131]. Існуюча методологія управління ризиками дозволяє виявити джерела, ідентифікувати стани та оцінити вплив ризиків, як єдиних об'єктів управління в сукупності джерел економічної небезпеки.

Базовою методологією управління системою економічної безпеки, яка орієнтована на реагування за результатами діяльності, є методологія управління ефективністю, яка забезпечує реалізацію економічних інтересів власників. При цьому, для прогнозування ризиків зміни стійкості ресурсів застосовується методологія управління ризиками.

Відмінності двох систем виявляються і в інструментарію, який використовується для їх формування та подальшого управління. Так, система попередження та раннього реагування на загрози, небезпеки та ризики базується на переважаючому застосуванні організаційних засобів упередження можливих втрат від настання ризиків діяльності, а саме: створення відділів економічної безпеки, внутрішнього аудиту, економічного аналізу та моніторингу, розробка системи внутрішніх регламентів, інструкцій, технологічних карт тощо.

В основі системи реагування за результатами лежить сукупність організаційних підходів до зміни структури підприємства, зміни способу організації діяльності, зміни товарної номенклатури виробництва тощо. Управління економічною безпекою за результативним підходом здійснюється на сукупності організаційних та економічних методів, які розширюють інструментарій методів системи попередження та раннього реагування на загрози, небезпеки та ризики сукупністю економічних регуляторів (переглядом норм, нормативів, запровадженням економічних індикаторів систем контролю за процесами та функціями, встановлення економічних залежностей між діями персоналу та результатами їх діяльності тощо).

Порівняння інших базових властивостей ідентифікованих систем представлено в табл. 1.

Порівняння властивостей систем економічної безпеки, які формуються на різних цільових орієнтирах і, відповідно, різних концептуальних підходах до їх практичної реалізації, дозволяє виявити різну властивість капіталізації в забезпеченні стану економічної безпеки.

Таблиця 1

ХАРАКТЕРИСТИКИ СИСТЕМ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Характеристики	Система економічної безпеки	
	система попередження та раннього реагування на загрози, небезпеки та ризики	система реагування за результатами діяльності
Вхідні індикатори реагування	Зміна стійкості фактору впливу	Зміна стійкості показників використання ресурсів і потенційних можливостей підприємства
Об'єкти управління	Зовнішні та внутрішні загрози, небезпеки та ризики	Всі види ресурсів Потенційні можливості розвитку
Вихідні результати управління системою економічною безпекою	Стійкість функціонування та розвитку підприємства	Ефективність реалізації економічних інтересів
Методологія управління економічною безпекою	Управління ризиками	Управління ефективністю Управління ризиками
Мета системи	Виявлення, ідентифікація, оцінювання джерел загроз, небезпек та ризиків	Захист ресурсів та можливостей від небезпек та ризиків їх втрат
Інструментарій	Сукупність організаційних способів упередження ризиків Інформаційне забезпечення операцій та функцій	Сукупність організаційних напрямів ефективного управління ресурсами
Місце ресурсів в системі	Ресурси для виконання функцій захисту підприємство (людські, технічні, фінансові, інформаційні тощо) та фізичні ресурси як об'єкт захисту (матеріальні, нематеріальні, персонал, технічні, фінансові, інформаційні тощо)	Ресурси як капітал підприємства
Місце капіталізації в системі	Капіталізація як джерело формування ресурсів (технічних засобів захисту тощо) для виконання функцій захисту	Капіталізація як джерело майбутньої доданої вартості та індикатор результативності функціонування та направленості розвитку

Складено автором

У контексті даного дослідження варто узагальнити, що ресурси в обох ідентифікованих концептуальних підходах до побудови системи економічної безпеки підприємства є ключовими факторами безпеки. Однак у системі попередження та раннього реагування ресурси є засобами виконання функцій економічного захисту, а в системі орієнтованій на реагування на небезпеки та ризики за результатами діяльності — об'єктом управління ефективністю. При цьому ресурси формуються із різних за природою свого походження джерел і мають фізичний і вартісний вимір своїх обсягів, структури та якості. При цьому вартісний вираз усіх ресурсів, задіяних у процес виробництва доданої вартості, називається капіталом. Процес нарощування та перетворення капіталу (вартості) з однієї форми в іншу (з грошової у фізичну, доданої вартості у постійний і змінний капітал через посередництво авансованого капіталу) носить назву капіталізації.

При цьому варто відзначити, що в різних концептуальних підходах до побудови системи економічної безпеки капіталізація виконує різний обсяг функцій: від джерела формування ресурсів захисту до індикатора ринкового попиту на активи підприємства. Отже, існує нелінійна залежність капіталізації та стану економічної безпеки, яка виражається в наступній логічній конструкції:

— у системі попередження та раннього реагування на загрози, небезпеки та ризики зростання капіталізації підвищує поточний рівень захищеності підприємства;

— у системі, яка спрямована на реагування на небезпеки та ризики за результатами їх негативного впливу на діяльність підприємства, зростання капіталізації знижує ступінь задоволення поточного економічного інтересу власників, підвищуючи очікування зростання дивідендів в майбутньому за рахунок зростання приросту доданої вартості на капіталізовану частку теперішньої доданої вартості.

Зважаючи на різні прояви сутності капіталізації та, відповідно, різні її види поняття (ринкова, капіталізація доходів, капіталізація людського капіталу тощо), варто відзначити різну її значимість у діяльності підприємств та в системі економічної безпеки підприємств різних видів економічної діяльності.

Проведений аналіз процесів капіталізації підприємств різних видів економічної діяльності дозволив зробити такі висновки:

1) у банківській системі показником стану економічної безпеки є фінансова стійкість, яка формується на основі розміру банківського капіталу. Розмір банківського капіталу визначає рейтинг банку, його надійність в очах позичальників, перелік та

обсяги його активних операцій тощо. Тому капіталізація прибутків банків паралельно з процесами залучення коштів учасників банку, злиттями або приєднаннями банків, емісією акцій, емісією капітальних боргових зобов'язань є запорукою зміцнення як банку, так і банківської системи країни. Рівень капіталізації розглядається як здатність протистояти негативним чинникам, які можуть призвести до збитків і дестабілізації ситуації в банківській систем [3];

2) у сфері авіаційних перевезень забезпечення потреб авіакомпанії у зростанні аерофлоту реалізується не за рахунок капіталізації власного прибутку, а шляхом укладання лізингових угод, що знижує рівень ризиків авіакомпанії на розмір ймовірних втрат у випадках авіаційних катастроф. У даній сфері діяльності зростання капіталізації в аерофлот компанії збільшує розміри та структуру власних ризиків. Індикатором економічної безпеки авіатранспортних підприємств є їх ринкова капіталізація, яка відображає майбутній грошовий дохід, який формується на основі сукупності стратегічних управлінських дій, тенденцій розвитку галузі діяльності, макроекономічних індикаторів країни діяльності компанії тощо.

Висновки. На основі теоретичного узагальнення сутності поняття «економічна безпека підприємства» зроблено висновок, що в більшості наукових публікацій воно трактується як захист від загроз, небезпек і ризиків; як безпечні умови діяльності; як ефективне використання корпоративних ресурсів і підприємницьких можливостей; як сукупність чинників сприятливого впливу тощо.

Обрана сутність поняття визначає практичний напрям формування системи економічної безпеки. На основі узагальнення існуючих підходів до формування системи економічної безпеки виявлено, що в більшості із них реалізується один із двох підходів: 1) попередження та раннього реагування на основі вхідних сигналів про загрози, небезпеки та ризики; 2) реагування на небезпеки та ризики у разі їх негативного впливу на результати діяльності. Кожний із ідентифікованих концептуальних підходів має різні цільові орієнтири, різні інструменти управління станом економічної безпеки підприємства, різний статус ресурсів і процесів капіталізації в забезпеченні економічної безпеки.

На основі узагальнення впливу капіталізації на стан економічної безпеки виявлено існування між даними нелінійного взаємозв'язку. Виявлено, що, залежної від особливостей економічної діяльності підприємства та розміру ймовірних втрат у разі настання ризиків, зменшення розмірів капіталізації зменшує втрати підприємства.

Література

1. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізм зміцнення: монографія. Львів: Арал, 2008. 386 с.
2. Гапак Н.М. Економічна безпека підприємства: сутність, зміст та основи оцінки. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»* / ред. кол.: В.П. Мікловда, М.І. Пітюлич, Н.М. Гапак та ін. Ужгород: УжНУ, 2013. Вип. 3(40). С. 62–65.
3. Горалько О.В. Капіталізація банківської системи як визначальний чинник національної безпеки України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2009. №2, с. 2-11.
4. Данілова Е.І. Логічна ієрархія понять у системі економічної безпеки. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*. 2018. Том 28. № 2, с. 127-132.
5. Єфімова Г. В., Марущак С. М. Планування безпечного розвитку підприємства на основі результатів діагностики рівня його економічної безпеки. *Економіка: реалії часу*. 2013. № 3. С. 43-49.
6. Зачосова Н. В. Управління системою економічної безпеки фінансових установ .... дис. ... д-ра екон. наук : 21.04.02 ... Черкаси : Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. — Національний інститут стратегічних досліджень, Київ, 2017. 603 с.
7. Козаченко А. В. Пономарев В. П., Ляшенко А. Н. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения. К. : Либра, 2003. 280 с.
8. Фальченко О.О. Глушач. Ю.С Стратегія забезпечення економічної безпеки підприємств. *Вісник НТУ «ХПИ»*. 2013. № 66 (1039). С. 157–160.

References

1. Vasylytsiv T.H. Ekonomichna bezpeka pidpriemnytstva Ukrainy: stratehiia ta mekhanizm zmitsnennia: monohrafiia ["Economic security of entrepreneurship of Ukraine: strategy and mechanism of strengthening: monograph"]. Lviv : Aral, 2008 [in Ukrainian].
2. Hapak N.M. Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist, zmist ta osnovy otsinky ["Economic security of the enterprise: essence, content and bases of assessment"]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia «Ekonomika»* / red. kol. : V.P. Miklovda, M.I. Pitiulych, N.M. Hapak ta in. Uzhhorod : UzhNU, 2013. Vyp. 3(40) [in Ukrainian].
3. Horalko O.V. Kapitalizatsiia bankivskoi systemy yak vyznachalny chynnyk natsionalnoi bezpeky Ukrainy ["Capitalization of the banking system as a determining factor of national security of Ukraine"]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. 2009. №2 [in Ukrainian].

4. Danilova E.I. Lohichna ierarkhia poniat u systemi ekonomichnoi bezpeky ["Logical hierarchy of concepts in the system of economic security"]. Ekonomichnyi analiz: zb. nauk. prats. 2018. Tom 28. № 2 [in Ukrainian].

5. Iefimova H. V., Marushchak S. M. Planuvannia bezpechnoho rozvytku pidpriemstva na osnovi rezultativ diahnostyky rivnia yoho ekonomichnoi bezpeky ["Planning the safe development of the enterprise based on the results of diagnostics of the level of its economic security"]. Ekonomika : realii chasu. 2013. № 3 [in Ukrainian].

6. Zachosova N. V. Upravlinnia systemoiu ekonomichnoi bezpeky finansovykh ustanov .... dys. ... d-ra ekon. nauk : 21.04.02 ... ["Management of the system of economic security of financial institutions.... dis. ... Dr. Econ. Science"] Cherkasy : Cherkaskyi natsionalnyi universytet imeni Bohdana Khmelnytskoho. — Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen, Kyiv, 2017. [in Ukrainian].

7. Kozachenko A. V. Ponomarev V. P., Liashenko A. N. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения ["Economic security of the enterprise: the nature and mechanism of support"]. K. : Lybra, 2003 [in Ukrainian].

8. Falchenko O.O. Hlushach. Yu.S Stratehiia zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv ["Strategy for ensuring the economic security of enterprises"]. Visnyk NTU «KhPI». 2013. № 66 (1039) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 24.03.2020 р.